

De zeewijding tijdens de Moderne Tijden

Volgens E. VLIETJNCK ging de processie niet meer uit sedert 1578. Oostende was verwickeld in de godsdienststroeibelen en stond onder volledige invloed van het Calvinisme (en de watergeuzen). Na de beeldenstorm, begonnen in 1566, gingen niet alleen veel kerkmateriaal maar ook gevestigde tradities verloren. Katholieke priesters en religieuzen weken uit of doken onder.

Na het beleg van Oostende (1601-1604) door de Spanjaarden moest de stad weder opgebouwd en bevolkt. Albrecht en Isabella beloofden aan al wie terugkwam fiscale vrijstelling gedurende 12 jaar, maar zij moesten beloven als goed katholiek te leven. De komst van de Capucijnen in 1614 betekende voorgoed de inplanting van het katholieke geloof in de volksmassa. De processie of ommegang werd opnieuw in zwang gebracht.

Onze Oud-Nederlandse letterkundige, Joost van den Vondel (+1679), schreef niet alleen een apostelspel "Peter en Pauwels" in 1641, maar gaf ook een definitie van het begrip "omwegang" :

"'t Woord Ommeganck begrijpt, in 't algemeen
Naer 't Griex gebruick, lofzangen of gebeën,
In 't openbaer gestort van Kerckgenooten,
Die, stichtelijck en schickelijck gesloten,
In orde treên, gelijk men is gewent,
Van plaets in plaets, tot een godtvruchtigh endt."

Was de 17e eeuw een gouden eeuw voor de Vlaamse gewesten, de 18e eeuw was het des te minder voor Zee-Vlaanderen. In 1706 woedde de Spaanse successieoorlog en werd Oostende verwoest. In 1712 ontstond brand in de parochiale hoofdkerk die werd vernield. In 1729 zou deze herbouwd worden.

Zoals gezegd vindt men de eerste uitdrukking "zeewijding" voor het eerst terug in de stadsrekening van 1716.

Tijdens de Spaanse successieoorlog (1702-1713) was de maritieme rol van Oostende als enige havenstad in de zuidelijke (Spaanse) Nederlanden toegenomen.

Onder het Oostenrijks tijdvak (tot 1792) zou Oostendes haven zich ontwikkelen in functie van de handel op zee (cfr. Oostendse Compagnie). Het gebruik zou ontstaan de schepen met haar bemanning te zegenen bij het uitvaren : wanneer de vloot het zeegat kiest, en waarin eigen onderdanen en buitenlanders alsmaardoor een woelig graf vinden. M.a.w. de ceremonie die wij vanaf nu kennen, verschilde met vroeger waar de zegen over de verlaten uitdeinende golven werd gegeven door de lokale geestelijkheid.

Het druk havenverkeer nam intussen in Oostende toe met als hoogtepunten : de Oostendse Compagnie (opgericht in 1723), het graven van nieuwe dokken voor de vissers door Keizerin Maria-Theresia in 1774 en de erkenning van Oostende als vrijhaven door Keizer Jozef II in 1781.

Jozef II (de Keizer-koster) beperkte het dragen der processies tot één per jaar en de feestdagen en kermissen op het naamfeest der patroonheiligen werden drastisch herleid. Voorheen, onder de regering van zijn moeder Maria-Theresia, werd er anderzijds op geen kosten gekeken bij het organiseren van (kerkelijke) feesten. In 1767 werden grote vieringen op touw gezet daar het 5 eeuwen geleden was dat Margaretha van Konstantinopel de eerste

"charter" (oorkonde) aan Oostende gaf. Een "Te Deum" werd gezongen te 10 uur in de parochiale kerk en een processie trok door de straten. Vóór het stadhuis stond een standbeeld opgericht, Maria-Theresia verbeeldend. 's Namiddags greep een grote optocht plaats geleid door de Oratoriaanse Broeders en die uit 7 praalwagens bestond.

De eerste wagen stelde een dorpskermis voor, de tweede de godsdienst en de deugden, de derde de apostels Petrus en Paulus, de vierde droeg de Maagd van Oostende, de vijfde verbeeldde Margaretha van Konstantinopel en haar zoon Don Guido, de zesde Margaretha van Male en Filips de Stoute en de zevende Filips de Goede en Isabella. Tussen de wagens in liepen verscheidene groepen, zoals vissers met netten, jonge meisjes, soldaten te voet en te paard.

Dat was een uitzonderlijke stoet. Anders trok ieder jaar de gebruikelijke processie of ommegang door de straten : een processie die optrekt tot aan de boorden van de stad, waar de zegen met het H. Sacrament gegeven werd over de toezeilende vloot (sedert begin 18e eeuw) en dus niet zoals vroeger alleen over de verlaten uitdeinende golven.

Etymologisch betekent ommegang : een plechtige optocht (hier in casu een processie) langs een vooraf bepaalde weg, die men "omgaat". M.a.w. men keert terug tot de plaats waarvan men is uitgegaan. Toegepast op Oostende betekende dit dat de processie vertrok vanuit de hoofdkerk tot aan de boorden van de stad en zoals een boog terugkeert naar de kerk.

Intussen bereikte de bloei van Oostende een hoogtepunt vooral tijdens de oorlog tussen Frankrijk en Engeland (1778-1786). Ontelbare vreemdelingen, vooral Engelsen kwamen zich hier vestigen en ook vreemde godsdiensten werden beoefend, vooral na het Edict van Tolerantie van Jozef II in 1781. Godsdienstvrijheid betekende ook de vrijheid om geen godsdienst te belijden. Van in die tijd dateert de oprichting van een Engelse vrijmetselaarsloge (1783) en de eerste Oostendse inheemse loge "Les trois niveaux" (1784), waaronder overigens verschillende aanhangers van de Protestantse cultus.

De ontwikkeling van Oostende werd gestuit door de bezetting van de Franse troepen in 1792. Visserszonen werden opgeëist om te dienen in het Franse leger. Onrust, wanorde en vijandschap heersten in de stad. In juni 1797 verlaten de Kapucijnen hun klooster. De eredienst mag doorgaan in de hoofdkerk want de pastoor heeft gehoorzaamheid beloofd aan de Franse wetten. In Stene was eveneens een beëdigd priester, waardoor naar verluid het mooie kerkje voor het nageslacht kon bewaard worden. Maar de Oostendse priester, spijts zijn loyauteit (of neutraliteit) jegens de bezetter wordt verplaatst. De Sint-Pieterskerk wordt een Tempel van de Decade ! De kostbare schilderijen verdwijnen uit de hoofdkerk en uit de Oostendse geschiedenis.

Pas na de Vrede van Amiens en het Konkordaat tussen Napoleon en de H. Stoel (1802) worden de Kapucijnenkerk en Sint-Pieterskerk voorgoed heropend voor de eredienst en konden opnieuw de kerkelijke ceremonies ongehinderd uitgevoerd.

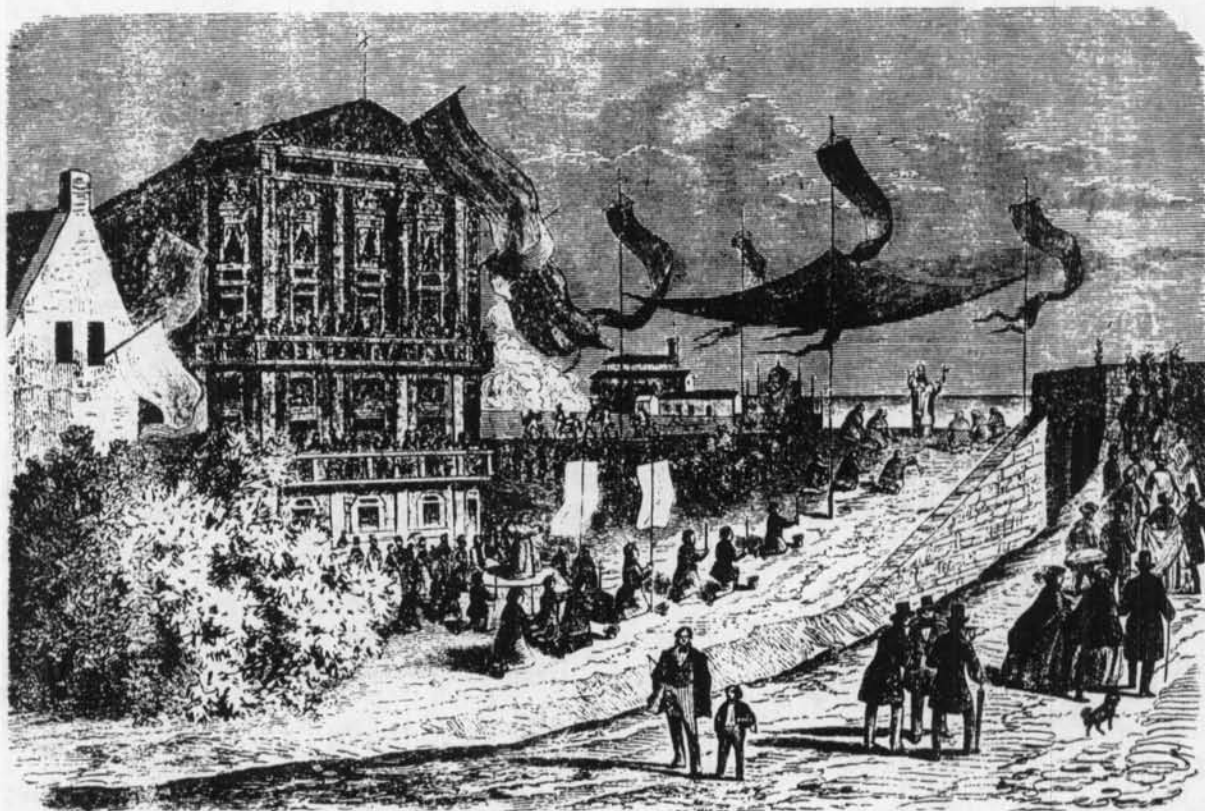
De zeewijding na de onafhankelijkheid

De dag van de Zeewijding of de zondag dichtst bij het naamfeest van Pieter en Paulus (29 juni) werd door de Oostendenaars beschouwd als hun grootste feestdag. Buitenlandse toeristen kwamen onder de

indruk van de vissersprocessie; Het was alom gekend dat het badseizoen begon met de Zeewijding op de zondag na Sint-Pietersdag : na de driedubbele zegening met het Allerheiligste haastten de badgasten zich om in zee te gaan.

De Engelse publicist H.R. ADDISON, die jarenlang alhier verbleef en met Oostende zeer vertrouwd was, beschrijft een persoonlijk beleefde ervaring van deze gewoonte in zijn reisgids "Belgium as she is" (Brussel 1843, blz 220).

Niemand denkt eraan in zee te baden vóór de wijding, schrijft hij. "The blessing of the sea at Ostend, before which no one thinks of bathing here, takes place generally during the first week in July".

Winnerting des Meeres

De processie of ommegang ging zeker uit in het midden van de vorige eeuw. Een getuigenis daarover verscheen in "The illustrated London News" van 15 juli 1854, vertaald door W. VERLONJE in "De Plate", zomernummer 1983, als volgt :

"Op zondag 2 juli had de jaarlijkse plechtigheid van de Zeewijding plaats. Daar Sint-Pietersdag, waarop de zeewijding gewoonlijk plaats grijpt op een donderdag viel, werd het feest naar de volgende zondag verschoven.

De inwoners van de stad beschouwen Sint-Pietersdag als hun grootste feestdag. Op zondag rond 10 uur startte de processie vanuit de kerk voor de stadsrondgang. Vele bidmogelijkheden waren voorzien op verschillende tijdelijk opgerichte altaren langs de gevolgde rondgang.

De processie was zeer uitgebreid, voorstellende de geschiedenis van de Verlosser, Sint-Jan, de maagd Maria, enz. Het geheel werd gevolgd door de priester, welke onder een baldakijn het Allerheiligste droeg.

Gekomen aan de wallen, verliet de priester met enkele biddende personen, de processie en gaf, naar de zee toegekeerd de zegen

terwijl als saluut 21 kanonschoten weerklonken.

Op dit feest brengen de vissersvrouwen offeranden naar de kerk. Kort daarop varen alle vissersboten uit op de Noordzeevisserij waar ze 11 weken blijven".

Rond 1900 was de processie of ommegang van SS Pieter en Paulus een gewone kerkelijke stoet, een tikje langer, frisser en beter geordend dan de Sacramentsprocessie of de meeste wijkprocessies. Toen al werd de kostbare monstrans meegedragen en de zegening gebeurde o.a. aan de "Vlaggestok", de plaats waar de eerste vuurtoren (anno 1771) stond.

Oostende was bij de eeuwwisseling een van de grootste vissersplaatsen en ook een mondain centrum. De zeewijding greep niet in elke badgemeente plaats zoals vandaag die tevens een toeristische aangelegenheid wordt. De zeewijding was voor de vissersgemeenschap een erezaak. Rond 1900 openbaren zich trouwens, volgens heemkundige H. STALPAERT, drie levensgemeenschappen van zeevissers: de Westhoek van De Panne tot Nieuwpoort, het Centrum Oostende, de Oosthoek of Blankenberge-Heist.

Ieder centrum heeft eigen kenmerken en vormen van bedrijvigheid zodat ieder een afzonderlijke beschrijving vergt. Naar belangrjkheid lagen de verhoudingen in 1905 als volgt: in de Westhoek verbleven 33% van de zeevissers, te Oostende 46%, in de Oosthoek 21%.

Juist vijftig jaar later waren die verhoudingen tot de volgende procenten gedaald of gestegen: in de Westhoek 10%, te Oostende 52%, in de Oosthoek 38%. In 1982 zien de cijfers eruit als volgt: 461 zeevissers hadden Zeebrugge als thuishaven (53%), een 266-tal Oostende (31%). Verder waren 128 vissers ingeschreven te Nieuwpoort (15%) en 10 te Blankenberge (1%).

Vanaf de middeleeuwen tot aan de doorbraak van het toerisme einde 18de eeuw was de visserij de belangrijkste inkomstenbron voor de plaatselijke kustbevolking. Na het ontstaan van de geul (1584) en het beleg was Oostende wel een kapershaven (1605-1680), vervolgens een handelscentrum (1718-1792), maar daartussen in de eerste plaats vissershaven en vanaf 1846 een transithaven voor passagiers. De andere havens waren al die tijd vooral vissershavens. Zo ontstonden vissersgilden of godsdienstige genootschappen die de Kruisverering (Middelkerke, Wenduine, Damme) organiseerden of processies naar plaatselijke bedevaartoornden (Lombardsijde, Bredene, Meetkerke, Blankenberge).

In Oostende werd de vissersprocessie, door de magistraat ommegang genoemd, zoveel mogelijk in ere gehouden. Het was een stuk volksleven en wanneer deze tijdens de twee wereldoorlogen niet kon of mocht doorgaan, was het of iets tekort gedaan werd aan het innerlijk gemoed van vele vissersfamilies.

In onze eeuw hebben de processiegróepen heel wat veranderingen en vervormingen ondergaan. Oudere Oostendenaars beweren dat de optocht in de jaren na de 1e wereldoorlog een erg armzalige aanblik bood. 't Enige wat kleur en leven bijbracht was de groep door "Pastoor Pype" gevormd: "'t Kapelleke van Bredene". Het beslissende jaar voor de luisterrijke ommegang was 1930. Een representatief Oostends komitee zou het historisch en folkloristisch gedeelte verzorgen. De algemene leiding werd aan M. MAERTENS, pastoor der Potterie te Brugge toevertrouwd.

Een eerste gedeelte beeldt het leven uit van de apostelen Petrus en Paulus, het tweede gedeelte beschrijft het vissersleven. "Le Littoral" schrijft op 9 juli 1932 : "Het zijn deze twee karakteristieken die een bijzonder cachet geven aan de processie van Oostende. De buitenlanders zijn niet gewoon om zulke groepen te zien bij hen en het is deze originaliteit die hen vooral bekoort". In 1935 wordt (opnieuw) ook de geschiedenis van Oostende uitgebeeld en het is in dat jaar dat de Aartshertogen Albrecht en Isabella opstappen die hier voorgoed het Calvinisme verdreven en het Katholicisme bevestigden.

(vervolgt)

Lionel DEWULF

#####

OOSTENDSE NUMISMATIEK

Inhuldiging van het vaandel "De Oude Wasschers"

De vereniging "DE OUDE WASSCHERS" was een filantropische groepering van maximum 30 man, die gesticht werd in 1894 te Oostende en als doel had een steunverlening te zijn voor de behoeftigen van de stad.

De benaming "Oude Wasschers" kwam van de eerste inzameling gehouden in een cafe te Oostende door enkele herbergbezoekers, en die later de stichters werden van deze vereniging en dit ten bate van een Oude Wasscher.

De vereniging deed alle jaren mee aan de festiviteiten door de stad georganiseerd, zoals kavalkades en karnavalstoeten, teneinde prijzen te winnen en inzamelingen te kunnen doen.

Een inhuldiging van een vaandel was in die tijd het hoogtepunt van het bestaan van elke vereniging, dit was ook het geval voor "De Oude Wasschers" in 1899.

De plechtige overhandiging, die gepaard ging met een optocht, gebeurde op het stadhuis door Dhr. PIETERS, Burgemeester van Oostende op 11 juni 1899.

Dit prachtig donkerblauw fluwelen vaandel is tegenwoordig nog altijd te bezichtigen in de heemkring "De Plate" te Oostende.

Ook werd er bij deze inhuldiging een medaille geslagen ter herdenking van deze feestelijke gebeurtenis.

MEDAILLE IN VERGULD BRONS Ø 50 mm MET KROON EN RING

R. OSTENDE

Gekroond Wapenschild van Oostende met beide figuren en dit boven een boeg van een boot, en eronder 5 ingeslagen sterren.

V. Krans gevormd door Eiken- en Lauwertak en binnenin een tekst in 6 lijnen :

INHULDIGING VAN HET NIEUW VAANDEL

11 JUNI 1899

MAATSCHAPPIJ OUDE WASSCHERS

Edwin LIETARD